

Το μηδέν και το «μη όν»: επιστημολογική και οντολογική συνάφεια (Γεώργιος Πατιός, Δρ. Φιλοσοφίας)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Διόφαντος ο Αλεξανδρεύς

Ερχόμαστε έτσι αντιμέτωποι με ένα 'ψυχολογικό', 'λογικό', επιστημολογικό και οντολογικό φραγμό, που αφορά τόσο το '0' ως αριθμό όσο και το 'μη όν' ως οντολογική δυνατότητα. Είναι λες και οι αρχαίοι Έλληνες μαθηματικοί και μεγάλο

μέρος των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων δεν μπορούσαν να ανεχτούν καν τη λογική δυνατότητα ύπαρξης του '0' και του 'μη όντος'.

Ο Διόφαντος χαρακτήρισε τη δυνατότητα των αρνητικών αριθμών 'παράλογη', το '0' χρησιμοποιούνταν ως σύμβολο και ως έννοια, αλλά θα ήταν εξίσου παράλογη κάθε αναγνώριση του '0' ως ακέraidου αριθμού. Ο Πλάτωνας χαρακτήρισε εντελώς παράλογη κάθε προσπάθεια σοβαρής έρευνας για τα πιθανά οντολογικά χαρακτηριστικά του 'μη όντος', παρά το ότι ο ίδιος προσπάθησε πολύ επίμονα και επίπονα να επιχειρηματολογήσει για την ανάγκη να χρησιμοποιούμε στις λογικές μας έρευνες και την έννοια του 'μη όντος'.

Αυτά είναι τα γεγονότα. Οι πιθανές ερμηνείες που θα δώσουμε για τις αιτίες τους, θα παραμένουν εσαεί απλές 'ερμηνείες', όσο και αν θελήσουμε να προσθέσουμε επιχειρήματα υπέρ της μίας ή της άλλης ερμηνείας. Εξάλλου, είναι πάρα πολλά αυτά που πια έχουν οριστικά χαθεί, και αφορούν τόσο στα έργα πολλών αρχαίων Ελλήνων μαθηματικών όσο και σε πιθανές φιλοσοφικές απαντήσεις στο μέγα ερώτημα της φύσης του 'μη όντος'. Εδώ δυστυχώς έχουμε την ιστορική καταγραφή εναντίον μας.

Αυτό όμως δεν μας εμποδίζει να προσπαθούμε διαρκώς να επαναπροσεγγίζουμε ερμηνευτικά τόσο το πρόβλημα του '0' όσο και αυτό του 'μη όντος'. Η δική μου ερμηνευτική προσπάθεια έχει μία και μόνο βάση: φρονώ πως το '0' ως αριθμός και το 'μη ον' έχουν στενή επιστημολογική και οντολογική συνάφεια.¹⁶

Η επιστημολογική τους συνάφεια είναι πως αποτελούν και τα δύο πραγματικά και δεδομένα όρια της ανθρώπινης κατανόησης της πραγματικότητας. Το '0' είναι το φυσικό και πραγματικό όριο μεταξύ αρνητικών και θετικών ακεραίων, το οποίο συνάμα έχει πολύ ξεχωριστές ιδιότητες από κάθε άλλο ακεραίο αριθμό. Εδώ φτάνει να αναφέρω πως αν διαιρέσουμε οποιοδήποτε αριθμό με το 0 έχουμε ως αποτέλεσμα της διαίρεσης το 'άπειρο'. Ξαφνικά, το 'τίποτε' μπορεί να δημιουργήσει το άπειρο. Αυτό, και μόνο ως σκέψη, μας κάνει να αισθανόμαστε 'αμήχανα', ειδικά όσους από εμάς δεν είμαστε ιδιαίτερα εξοικειωμένοι με τη μαθηματική επιστήμη. Το ίδιο συμβαίνει και με το 'μη ον'. Το έχουμε ανάγκη για να διακρίνουμε ποιο είναι το 'όντως ον', αλλά δεν μπορούμε να έχουμε πραγματικές εμπειρίες του. Αποτελεί πάντα για εμάς ένα 'αναγκαίο κακό'. Επιστημολογικά είναι χρήσιμο και λογικά είναι αναγκαίο, αλλά κάθε φορά που παλεύουμε για να το εντάξουμε στην υπαρκτή πραγματικότητα που βιώνουμε, ακουμπάμε το 'παράλογο'. Κι εδώ η αμηχανία μας είναι έκδηλη.

Σε οντολογικό επίπεδο τα πράγματα είναι ακόμη πιο ξεκάθαρα. Το '0' ενώ φαίνεται να ορίζει το 'κενό', το 'τίποτε', έχει σαφέστερες οντολογικές συνέπειες, είτε

δεχθούμε πως υπάρχει πραγματικά είτε όχι. Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει και με το 'μη ον'. Ενώ ως έννοια είναι η λογική άρνηση του όντος, ενώ οντολογικά δεν γίνεται να αποδειχθεί η ύπαρξή του, η παραδοχή ή η μη παραδοχή της ύπαρξής του, έχει σαφέστατες συνέπειες για το ποια θα είναι η πραγματικότητά μας. Φτάνει εδώ να αναφερθώ μόνο στις ηθικές συνέπειες ενός πλήρους ηθικού σχετικισμού ή ενός απόλυτου ηθικού αγνωστικισμού, για να αναφανούν άμεσα αυτές οι υπαρκτές συνέπειες του 'μη όντος'.

Αμηχανία, άρνηση, προσπάθεια αγνόησης και αίσθηση του παράδοξου, συνθέτουν το βασικό ψυχολογικό μοτίβο των αντιδράσεων του αρχαίου Ελληνικού πολιτισμού απέναντι στο 'Ο' και το 'μη ον'. Όσο κι αν προσπαθήσουμε να εκλογικεύσουμε αυτές τις αντιδράσεις, όσο κι αν προσπαθήσουμε να τις διαχωρίσουμε και να τις εξειδικεύσουμε, ένα είναι το σίγουρο: τόσο το 'Ο' ως αριθμός όσο και το 'μη ον' ως οντολογική κατηγορία, ποτέ δεν κατάφεραν να βρουν τη θέση τους στον αρχαίο Ελληνικό στοχασμό. Παρέμειναν αποσυνάγωγα και εξόριστα εννοιακά σχήματα, στερημένα κάθε οντολογικής ύπαρξης.

16 Εδώ είναι και η πρωτότυπη προσωπική συνεισφορά μου στον γενικότερο φιλοσοφικό προβληματισμό περί των θεμάτων του 'Ο' ως αριθμού και του 'μη όντος' στην αρχαία ελληνική σκέψη και επιστήμη.

[συνεχίζεται]

Πηγή: Διεθνές Φιλοσοφικό Forum [«Ανάδρασις»](#), Γεώργιος Πατιός, Δρ. Φιλοσοφίας, "ΤΟ ΜΗΔΕΝ ΚΑΙ Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ - ΤΟ 'ΜΗ ΟΝ' ΚΑΙ Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΟΥ"

Διαβάστε το προηγούμενο μέρος του άρθρου [εδώ](#)